

Brede basiszorg voor leerlingen vraagt bijzondere zorg voor ouders

INSPIRATIEBUNDEL

Werkgroep

Sociale Rechtvaardigheid

Inhoud

INLEIDING: PARTNERSCHAP MET OUDERS, EEN LASALLIAANSE KEUZE	3
I. ONTPLOOIINGSKANSEN VOOR IEDEREEN: BREDE BASISZORG	4
1.1. Het decreet leerlingenbegeleiding	4
1.2. De school houdt zichzelf de spiegel voor	5
1.2.1. De VLP-matrixen ROK-LOV-SWP- BaO en Matrix OK! – VLP SO	5
1.2.2. De ontwikkelingsschaal L van Inspectie 2.0	6
1.2.3. Index voor inclusie	7
1.2.4. Checklist succesfactoren Gezonde School	7
1.3. Aan de slag rond brede basiszorg en ouders	8
1.3.1. Domein gezondheidszorg en ouders	8
1.3.2. Domein psychosociaal welbevinden en ouders	9
1.3.3. Domein leren en studeren en ouders	10
1.3.4. Domein onderwijsloopbaan en ouders	12
II. SAMEN STAAN WE STERKER: PARTNERSCHAP MET OUDERS	15
2.1. Het belang van partnerschappen tussen ouders en de school	16
2.1.1. Het vijfsterrenmodel	16
2.1.2. Vademecum zorgbreed en kansrijk onderwijs	17
2.2. De school houdt zichzelf de spiegel voor	18
2.2.1. De VLP-matrixen ROK-LOV-SWP BaO en OK! – VLP SO	18
2.2.2. Index voor inclusie	19
2.2.3. Zelfscan voor individuele leerkrachten	19
2.3. Aan de slag om de kwaliteit van het partnerschap met ouders te verbeteren	19
2.3.1. Betrokkenheid van ouders op school	20
2.3.2. Betrokkenheid van ouders op de schoolloopbaan op school	22
2.3.3. Betrokkenheid van ouders op de schoolloopbaan thuis	25
2.3.4. Betrokkenheid van de school op de gezinnen	26
2.3.5. Ouders versterken ouders	26
III. IEDEREEN MEE AAN BOORD: DE CONTEXT VAN ARMOEDE EN DIVERSITEIT	28
3.1. Vademecum zorgbreed en kansrijk onderwijs	28
3.1.1. Diversiteit	28
3.1.2. Kwetsbaarheid en armoede	29

3.2. De school houdt zichzelf de spiegel voor	29
3.2.1. De VLP-matrixen ROK-LOV-SWP- BaO en Matrix OK! – VLP SO	29
3.2.2. Index voor inclusie	30
3.2.3. De ontwikkelingsschaal D van inspectie 2.0	31
3.2.4. Armoedecijfers en duiding	31
3.3. Aan de slag rond armoede en diversiteit	31
BIBLIOGRAFIE	34
Geschreven bronnen	34
Elektronische bronnen	35

INLEIDING: PARTNERSCHAP MET OUDERS, EEN LASALLIAANSE KEUZE

De coronacrisis maakte dat scholen tijdelijk hun deuren moesten sluiten en de thuisomgeving de plek werd waar kinderen en jongeren tot leren moesten komen. De rol van de ouders in de schoolloopbaan van hun kinderen werd groter dan ooit tevoren. Het was niet altijd gemakkelijk, maar het creëerde ook kansen – kansen om vanuit onze zorg voor de ontwikkeling van kinderen en jongeren een alternatieve rijke leeromgeving uit te bouwen. Vandaar ook de titel van deze bundel: brede basiszorg voor leerlingen vraagt bijzondere zorg voor ouders.

Dit is geen bundel over ouderparticipatie. We vertrekken vanuit een ander perspectief, een perspectief dat ons eigen is vanuit ons opvoedingsproject: ZORG. We streven naar een warm en zorgzaam leer- en leefklimaat en zien ouders hierin als onze bevoorrechte partners. Drie ambities liggen aan de basis van deze bundel:

- drempels van kansarmoede ombuigen naar ladders naar kansrijkdom;
- samen met leerlingen en ouders – in loyale verbondenheid – bouwen aan een kansrijke leer- en leefomgeving;
- het levensverhaal van alle mensen waarderen.

Met de theoretische kaders, praktijkvoorbeelden en handige tools in deze bundel willen we jullie inspireren. Ieder hoofdstuk is uitgewerkt volgens een zelfde structuur:

1. Achtergrondinformatie
2. Kaders voor kwaliteitszorg
3. Inspirerende materialen

In een digitale wereld brengen hyperlinks ons van de ene digitale plek naar de andere. Onze inspiratiebundel biedt een kaart om de weg te vinden in het digitale landschap. De hyperlinks werden geïntegreerd in het document.

We wensen jullie een boeiende weg ... samen

I. ONTPLOOIINGSKANSEN VOOR IEDEREEN: BREDE BASISZORG

1.1. Het decreet leerlingenbegeleiding

Elke school moet vanaf 1 september 2018 verplicht een beleid op leerlingenbegeleiding ontwikkelen, implementeren en evalueren. Dit geïntegreerd beleid omvat vier begeleidingsdomeinen:

- **preventieve gezondheidszorg:** dit begeleidingsdomein heeft tot doel de gezondheid, groei en ontwikkeling van leerlingen te bevorderen en te beschermen, het groei- en ontwikkelingsproces op te volgen en tijdig risicofactoren, signalen, symptomen van gezondheids- en ontwikkelproblemen te detecteren.
- **psychisch en sociaal functioneren:** dit begeleidingsdomein bewaakt, beschermt en bevordert het welbevinden van leerlingen waardoor ze op een spontane en vitale manier tot leren kunnen komen en zich ontwikkelen tot veerkrachtige volwassenen.
- **leren en studeren:** dit begeleidingsdomein heeft tot doel het leren van leerlingen te optimaliseren en het leerproces te bevorderen door leer- en studeervaardigheden te ondersteunen en te ontwikkelen.
- **onderwijsloopbaan:** Het begeleidingsdomein onderwijsloopbaan heeft tot doel leerlingen te ondersteunen om voldoende zelfkennis te ontwikkelen, om inzicht te verwerven in de structuur van en de mogelijkheden binnen het onderwijs, een opleiding en de arbeidsmarkt en om adequate keuzes te leren maken op school en daarbuiten. Binnen de onderwijsloopbaan zijn er 3 pijlers: leren kiezen, zelfkennis en horizonverruiming.

De school voorziet een brede basiszorg en verhoogde zorg voor leerlingen die het nodig hebben. De brede basiszorg is de fase in het zorgcontinuüm waarbij de school vanuit een visie op leerlingenbegeleiding de ontwikkeling van alle leerlingen binnen de vier begeleidingsdomeinen stimuleert door:

- een krachtige leeromgeving aan te bieden;
- de leerlingen systematisch op te volgen;
- actief te werken aan het verminderen van risicofactoren;
- beschermende factoren te versterken.

Het hele schoolteam, ouders en leerlingen krijgen inspraak in dit beleid zodat het door iedereen gedragen is - in loyale onderlinge verbondenheid. Scholen in het basisonderwijs integreren hun bestaande zorgbeleid in hun beleid rond leerlingenbegeleiding. Een geïntegreerd beleid is afgestemd op het pedagogisch project van de school en vertaalt zich in de klaspraktijk van elke leraar.

Wanneer we vanuit het perspectief van de ouders naar de vier domeinen van leerlingenbegeleiding kijken, dan stellen zij zich de volgende vragen:

- Hoe kan ik ervoor zorgen dat mijn kind gezond blijft?
- Wat heeft mijn kind nodig om zich goed te voelen op school?
- Wat leert mijn kind op school?
- Wat zal mijn kind later worden?

Deze vier vragen vormen de rode draad doorheen dit hoofdstuk.

1.2. De school houdt zichzelf de spiegel voor

Voor je aan de slag gaat rond partnerschap met ouders binnen de brede basiszorg, breng je best in kaart wat je al doet binnen de school. Zo kan je doelgericht werken en effectieve acties bedenken. Volgende instrumenten kunnen een hulp zijn om op te sporen in hoeverre we bovenstaande vier vragen van ouders als school helpen beantwoorden en waar we extra ondersteuning kunnen bieden. Je kan er als het ware een **beginsituatieanalyse** mee uitvoeren.

1.2.1. De VLP-matrixen ROK-LOV-SWP- BaO en Matrix OK! – VLP SO

Het referentiekader voor onderwijskwaliteit zet de verwachtingen voor kwaliteitsvol onderwijs uit. In de VLP-matrixen wordt de koppeling gemaakt tussen de kwaliteitsverwachtingen van de onderwijsinspectie, het lasalliaans opvoedingsproject, wat het VLP als ondersteuning kan bieden onder de vorm van documenten en aanbod en welke aanknopingspunten er zijn in het schoolwerkplan of het schoolbeleidsplan. Via onderstaande knoppen kan je de matrix voor respectievelijk basis- en secundair onderwijs raadplegen.

[Matrix basisonderwijs](#)

[Matrix secundair onderwijs](#)

De vier vragen die ouders zich stellen kunnen als bril dienen om onderstaande kwaliteitsverwachtingen te lezen:

- Hoe kan ik ervoor zorgen dat mijn kind gezond blijft?
- Wat heeft mijn kind nodig om zich goed te voelen op school?
- Wat leert mijn kind op school?
- Wat zal mijn kind later worden?

D1 Het schoolteam realiseert doelgericht een brede en harmonische vorming die betekenisvol is.

D4 Het schoolteam expliciteert de doelen en de beoordelingscriteria.

R2 De school streeft naar welbevinden en betrokkenheid bij alle lerenden en het schoolteam en tevredenheid bij ouders en andere relevante partners.

V1 Het schoolteam en de lerenden creëren samen een positief school- en klasklimaat.

V2 Het schoolteam en de lerenden gaan positief om met diversiteit.

V3 De leef- en leeromgeving en de onderwijsorganisatie ondersteunen het bereik van de doelen.
V4 Het schoolteam biedt een passend, actief en samenhangend onderwijsaanbod aan.
B1 Het schoolteam geeft de begeleiding vorm vanuit een gedragen visie en systematiek en volgt de effecten van de begeleiding op.
B2 Het schoolteam biedt begeleiding zowel op het vlak van leren, leerloopbaan, sociaal-emotionele ontplooiing als fysiek welzijn.
B3 Het schoolteam biedt elke lerende een passende begeleiding met het oog op gelijke onderwijskansen.
B4 Het schoolteam geeft de begeleiding vorm samen met de lerende, de ouders/thuisomgeving en andere relevante partners.
O1 Het schoolteam geeft de lerenden adequate feedback met het oog op de voortgang in het leer- en ontwikkelingsproces.
O4 Het schoolteam beslist en rapporteert onderbouwd over het behalen van de doelen bij de lerenden.
BL12 De school ontwikkelt en voert een doeltreffend beleid met het oog op de fysieke en mentale veiligheid van de leef-, leer- en werkomgeving.

1.2.2. De ontwikkelingsschaal L van Inspectie 2.0

We vinden de vier domeinen van leerlingenbegeleiding ook terug in de beoordelingsschaal 'brede basiszorg' van de inspectie.

1.1 L1. Brede basiszorg

1.1.1 Ontwikkelingsschaal L1

BENEDEN DE VERWACHTING	BENADERT DE VERWACHTING	VOLGENS DE VERWACHTING	OVERSTUIGT DE VERWACHTING
Het schoolteam zet onvoldoende stappen om de optimale ontwikkeling van alle leerlingen te stimuleren. Het schoolteam heeft onvoldoende zicht op wat de ontwikkeling van de leerlingen kan bevorderen of belemmeren. Het schoolteam creëert geen krachtige leeromgeving en implementeert nauwelijks acties op het vlak van leren en studeren, onderwijsloopbaan, psychisch en sociaal functioneren en preventieve gezondheidszorg die de schoolcontext en de kenmerken van de leerlingengroep vereisen. Het schoolteam volgt de leerlingen onvoldoende op.	Het schoolteam streeft ernaar de optimale ontwikkeling van alle leerlingen te stimuleren. Het schoolteam levert een aantal inspanningen om een krachtige leeromgeving te creëren en plant een aantal acties op het vlak van leren en studeren, onderwijsloopbaan, psychisch en sociaal functioneren en preventieve gezondheidszorg. Het schoolteam laat kansen liggen om de leeromgeving en acties optimaal af te stemmen op de schoolcontext en de kenmerken van de leerlingengroep en om de acties op schoolniveau en binnen de onderwijsleerpraktijk te implementeren. Het schoolteam volgt de leerlingen beperkt op.	Het schoolteam stimuleert de optimale ontwikkeling van alle leerlingen. Het schoolteam houdt rekening met de schoolcontext en de kenmerken van de leerlingengroep om een krachtige leeromgeving te creëren en proactieve en preventieve acties te plannen op het vlak van leren en studeren, onderwijsloopbaan, psychisch en sociaal functioneren en preventieve gezondheidszorg. Het schoolteam implementeert deze acties op schoolniveau en binnen de onderwijsleerpraktijk. Het volgt de leerlingen systematisch op.	Het schoolteam stimuleert de optimale ontwikkeling van alle leerlingen. Het schoolteam houdt rekening met de schoolcontext en de kenmerken van de leerlingengroep om een krachtige leeromgeving te creëren en proactieve en preventieve acties te plannen op het vlak van leren en studeren, onderwijsloopbaan, psychisch en sociaal functioneren en preventieve gezondheidszorg. Het schoolteam implementeert deze acties op schoolniveau en binnen de onderwijsleerpraktijk. Het volgt de leerlingen systematisch op. De manier waarop het schoolteam de brede basiszorg vormgeeft, is een voorbeeld van goede praktijk.

1.2.3. Index voor inclusie

Vanuit onze lasalliaanse inspiratie streven we naar een inclusieve schoolcultuur. De index voor inclusie helpt scholen om aan de hand van herkenbare indicatoren te reflecteren over hun schoolontwikkeling aangaande cultuur, beleid en praktijk. Wij selecteerden enkele vragenlijsten uit dit instrument die aansluiten bij de vier domeinen en de rol van de ouder daarbinnen:

- A1.7 De school staat model voor democratisch burgerschap. (blz. 80)
- A1.11 Het schoolteam brengt wat op school gebeurt in verband met het leven van de kinderen en jongeren thuis (blz. 84)
- A2.6 Leerlingen worden gelijk gewaardeerd (blz. 90)
- A2.10 De school draagt bij aan de gezondheid van leerlingen en personeel (blz.94)
- B1.9 Kinderen en jongeren worden goed voorbereid op het doorstromen naar een andere context. (blz.104)
- B2.1 Alle vormen van begeleiding en ondersteuning worden gecoördineerd (blz.109)
- B2.8 Barrières om aanwezig te zijn op school worden kleiner (blz.116)
- B2.9 Pesten wordt teruggedrongen (blz.117)
- C2.7 Beoordelingen bevorderen de prestaties van alle leerlingen (blz.163)
- C2.12 Huiswerk wordt zo opgesteld dat het bijdraagt aan het leerproces van elke leerling (blz. 168)
- Vragenlijst 2: de school van mijn kind (Index voor inclusie blz.176)

De index voor inclusie kan via de pedagogische begeleidingsdienst van het VLP ontleend worden.

1.2.4. Checklist succesfactoren Gezonde School

Gezonde School heeft de randvoorwaarden voor een succesvol gezondheidsbeleid geordend in het [spinnenweb gezondheidsbeleid](#). Met deze handige checklist ga je na hoe jouw school scoort op de verschillende succesfactoren. Punt 8 in de lijst zijn vragen die gaan over de betrokkenheid van ouders. Zo zie je meteen of er nog werk aan de winkel is!

1.3. Aan de slag rond brede basiszorg en ouders

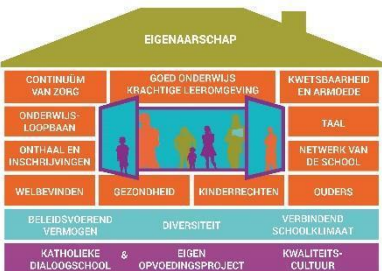

Wanneer een school zichzelf de spiegel heeft voorgehouden en haar sterke punten alsook haar werkpunten in kaart heeft gebracht, kan ze overgaan tot het uitwerken van een actieplan om de kwaliteit van het partnerschap met ouders te verbeteren.

Hieronder vinden jullie tal van praktische materialen en tips om mee aan de slag te gaan. Om enige structuur te brengen in het aanbod van materialen, baseerden we ons op de vier beleidsdomeinen van leerlingbegeleiding. We reiken onder elk domein materialen aan die een antwoord kunnen bieden op de vragen van ouders bij ieder beleidsdomein.

Je kan de concrete materialen raadplegen door de klikken op de afbeelding naast het aangeboden materiaal.

1.3.1. Domein gezondheidszorg en ouders

Hoe kan ik ervoor zorgen dat mijn kind gezond blijft?

	<p><u>Bouwsteen ‘gezondheid’ uit vademecum zorgbreed en kansrijk onderwijs</u></p> <p>In het vademecum zorgbreed en kansrijk onderwijs vormt ‘gezondheid’ één van de bouwstenen. In deze bouwsteen komt deze visie op gezondheid en de beleidsmatige aanpak aan bod. Een gezondheidsbeleid op school heeft op de verschillende niveaus (leerling, klas, school en schoolomgeving) oog voor verschillende thema’s en verschillende partners.</p>
	<p><u>Gezondheidsmatrix van het Vlaams Instituut Gezond Leven</u></p> <p>Deze matrix is een handig instrument om bestaande initiatieven in de school, met aandacht voor de ruimere schoolomgeving, in kaart te brengen. De matrix helpt je om alle losse initiatieven te verwerken in een samenhangend beleid. Het biedt een schematische voorstelling van de verschillende strategieën en werkniveaus waarmee je rekening moet houden in je beleid.</p>

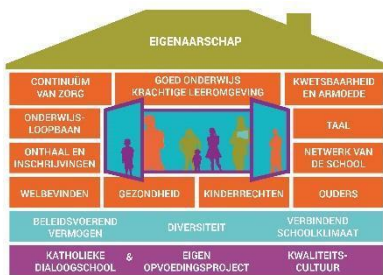

Toolkit: good food @ school (SO)

GoodFood@School helpt bij het integreren van een gezond en duurzaam voedingsbeleid. Met de **Toolkit** ga je in **zeven stappen** aan de slag om een duurzaam voedingsbeleid uit te werken op jouw school. Met handige tips, inspirerende voorbeelden uit de praktijk en onze hulplijn die je bijstaat bij elke stap. Neem ook zeker een kijkje bij de good practices van de school food labs.

1.3.2. Domein psychosociaal welbevinden en ouders

Wat heeft mijn kind nodig om zich goed te voelen op school?

Bouwsteen ‘welbevinden’ uit het vademecum zorgbreed en kansrijk onderwijs

De bouwsteen welbevinden focust op drie thema’s: leerlingengesprek, pesten en problematische afwezigheden als ook schooluitval. Je vindt er tevens een overzicht van gespecialiseerde literatuur en websites.

De stresslijn

De stresslijn maakt duidelijk welke vormen van stress aanwezig kunnen zijn bij leerlingen en hun ouders en wat deze stress zou kunnen veroorzaken. Dit inzicht kan een toegangspoort zijn om in dialoog te gaan.

Verbindend werken met ouders

Werken aan een goede relatie met ouders start vanaf de eerste schooldag voordat er problemen zijn. Met deze tips op klas- en schoolniveau zorg je alvast voor een goede start.

 <p>The diagram 'Cyclus Handelingsgericht werken' shows a circular process with four main phases: plannen (planning), realiseren (realizing), begrijpen (understanding), and evalueren (evaluating). Each phase is supported by specific steps: 1. Samenstellen (assemble), 2. Samenstellen ondersteuningsvoorwaarden (assemble support conditions), 3. Samenstellen ondersteuningsvoorwaarden voor leerlingen (assemble support conditions for students), and 4. Samenstellen ondersteuningsvoorwaarden voor leerlingen (assemble support conditions for students).</p>	<p>Handelingsgericht werken</p> <p>De bouwsteen ‘continuüm van zorg - inleiding’ bestaat bijzondere aandacht aan het handelingsgericht werken. Handelingsgericht werken bundelt de kracht van alle actoren - leerlingen, ouders en leerkrachten - vanuit 7 uitgangspunten.</p>
 <p>The 'GELUKS-DRIEHOEK' (Well-being Triangle) diagram features three vertices: JEZELF KUNNEN ZIJN (being oneself), GOED OMRINGD ZIJN (being surrounded), and JE GOED VOELEN (feeling good). To the right, a list of questions asks for personal goals, motivations, and energy sources.</p>	<p>De geluksdriehoek</p> <p>Na de voedings- en bewegingsdriehoek die aan ontelbare klasleden hangt als duidelijke leidraad voor gezonde eet- en bewegsgewoontes, ontwikkelde Gezond Leven de geluksdriehoek. Want onze mentale gezondheid is minstens even belangrijk. De geluksdriehoek bestaat uit drie bouwblokken: goed omringd zijn, je goed voelen, jezelf kunnen zijn.</p>

<p>1.3.3. Domein leren en studeren en ouders Wat leert mijn kind op school?</p>	
 <p>The cover of 'INSPIRATIEMAP' features the title 'Elk kind, elke ouder telt!' and an illustration of stylized figures.</p>	<p><u>Elk kind, elke ouder telt! Werken aan ouderbetrokkenheid in de basisschool</u></p> <p>Deze inspiratiemap van samenlevingsopbouw Oost-Vlaanderen belicht twee rollen van ouders in het leerproces (blz 121-152):</p> <ul style="list-style-type: none"> o de voorwaardenscheppende rol o de ondersteuning van leeractiviteiten thuis <p>Je krijgt telkens heel wat tips en informatie om als leraar en school ouders bij het vervullen van deze rollen te ondersteunen.</p>

Van Eiland naar Wij-land

In de bundel 'Van Eiland naar Wij-land', die zich richt op het secundair onderwijs, vind je op blz 35-36 een lijst van mogelijke rollen die ouders kunnen opnemen in het leerproces van hun kind.

Daarnaast staan er een aantal vragen waarmee je met je team op deze rollen kan reflecteren.

Elk kind, elke ouder telt! Werken aan ouderbetrokkenheid in de basisschool

Oudermomenten zijn ideaal om ouders te informeren over het leerproces van hun kinderen. In de Inspiratiemap van samenlevingsopbouw Oost-Vlaanderen vind je op blz 110-111 een aantal tips om zulke momenten succesvol te laten verlopen.

Geef ouders examentips

Tijdens de examenperiode weten ouders niet altijd hoe ze hun kind kunnen motiveren. In dit filmpje krijgen ze tips over wat ze kunnen doen, en wat ze liever niet doen. Deel het op de website van je school!

Bundel: Thuis leren en studeren Technieken, vaardigheden en tips voor leerlingen en ouders

Deze bundel geeft allerlei tips aan leerlingen voor het maken van hun schooltas, structuur brengen, orde scheppen, werktijd plannen en organiseren, hoe efficiënt en zelfstandig studeren, ... Aan het einde van elk onderdeel worden in een kader een aantal tips voor de ouders meegegeven.

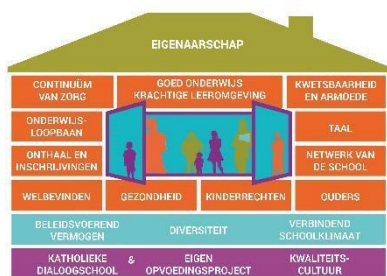
1.3.4. Domein onderwijsloopbaan en ouders

Wat zal mijn kind later worden?

Opvoedingsdoelen diverse niet-westerse etnische groepen

Niet-westerse ouders hebben soms andere opvattingen over de ontwikkeling van hun kinderen. Hier vind je een overzicht van opvattingen over opvoedingsdoelen van verschillende etnische groepen. Hierbij wel de opmerking dat deze informatie sterk gegeneraliseerd is en dat binnen deze 'groepen' grote individuele verschillen zijn.

Bouwsteen 'onderwijsloopbaan' uit het vademecum zorgbreed en kansrijk onderwijs

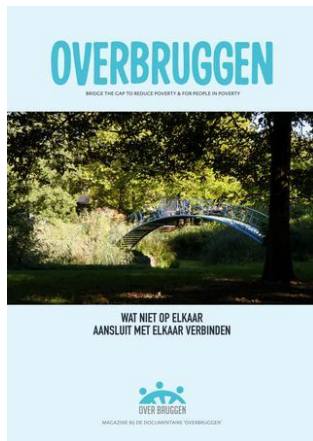
De bouwsteen onderwijsloopbaan duidt op het belang van de betrokkenheid van ouders als actief betrokken partner in het proces van het begeleiden van kinderen en jongeren in hun onderwijsloopbaan. Hierin hebben ze een bijzondere aandacht voor de scharnierenmomenten.

Transitiemomenten (1): film (BaO)

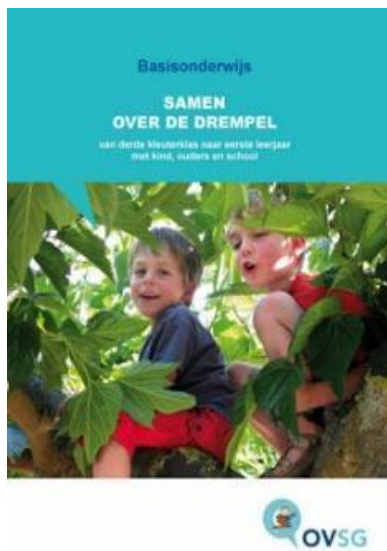
['Over de streep'](#), een film over de overgang naar de kleuterschool, volgt drie kinderen op drie verschillende locaties. Omdat de nieuwe schoolomgeving in het begin inderdaad vaak een andere planeet lijkt, krijgen de kinderen samen met hun ouders tijd en ruimte om de nieuwe klas en schoolcontext te ontdekken. Zo groeit het onderlinge vertrouwen: Guust, Noë en Anna-Lisa stappen met steeds meer plezier naar de kleuterschool.

In dit artikel van [KIDDO](#) vind je verdere achtergrondinformatie bij de film.

Transitiemomenten (2): Overbruggen

In de Sint-Jansschool in Leuven gaat de leerkracht van de instapklas naar de kinderopvang in de buurt om kennis te maken met de ouders van kinderen die binnenkort naar hun school zullen gaan. In het onderzoeksrapport van Overbruggen (p 15-16) beschrijft een moeder die in armoede leeft hoe ze het apprecieerde dat de leerkracht hier tijd voor maakte en hoe dit de voor haar stressvolle overgang van haar zoon naar de kleuterschool verkleinde.

Transitiemomenten (3): werkinstrument (BaO)

Van kleuterklas naar lagere school: hoe pakt u het aan? Deze publicatie nodigt **schoolteams uit om een visie te ontwikkelen en te communiceren over de overgang** van de derde kleuterklas naar het eerste leerjaar. Deze publicatie is een **werkinstrument** om:

- De gelijkenissen en verschillen tussen de derde kleuterklas en het eerste leerjaar in kaart te brengen;
- De opvattingen van de ouders over dit onderwerp te leren kennen;
- Het klasaanbod beter af te stemmen op de onderwijsbehoeften van de kleuters;
- Een kleuter individueel te bespreken bij de overgang van kleuterschool naar lagere school.

Dit instrument kan je ontlene via de pedagogische begeleidingsdienst van het VLP of aanschaffen via Politeia.

Transitiemomenten (4): planningsinstrument (BaO en SO)

De website '[op stap naar](#)' ondersteunt in de planning en uitvoering van het educatieve luik van onderwijsloopbaanbegeleiding bij de overgang van het basis- naar secundair onderwijs, van de eerste naar de tweede graag SO en van secundair onderwijs naar het hoger onderwijs.

Transitiemomenten (5): fundamenteel onderzoek en praktijktool (SO)

[Transbaso](#) was een interuniversitair SBO-onderzoeksproject (2014-2018). Doel van het onderzoeksproject was processen van school- en studiekeuze bij de overgang van basis- naar secundair onderwijs onderzoeken in de steden Antwerpen en Gent. Daarnaast werden er [tools voor de praktijk](#) ontwikkeld waarvan de effectiviteit werd vastgesteld.

Kennisbank van de Vlaamse Scholierenkoepel

Hoewel de website in de eerste plaats bedoeld is voor scholieren, vind je hier in duidelijke en heldere taal uitleg bij alle aspecten van de onderwijsloopbaan zoals bijvoorbeeld studiekeuze, overgang, voorbereiding op hoger onderwijs, ...

II. SAMEN STAAN WE STERKER: PARTNERSCHAP MET OUDERS

Onderzoek (Menheere en Hooge, 2010; Buthani, 2010; Denys 2009; VLOR, 2011) wijst uit dat wanneer de ouderbetrokkenheid in een school hoog is, de leerlingen veel meer vooruit gaan. Een hoge ouderbetrokkenheid bevordert het welbevinden en de leerwinst van leerlingen. Ouderbetrokkenheid vormt daarom een belangrijke basis voor leren.

Het is belangrijk om als school in te zetten op een kwalitatieve ouderbetrokkenheid want ze verstevigt de band tussen ouders, kinderen en leraren. In de context van diversiteit en armoede, kunnen leraren en ouders in contact komen met veel talen en culturen. Als ze elkaars expertise erkennen en benutten, kunnen ze heel veel van elkaar leren.

Wanneer een school werk wil maken van een gedragen partnerschap met ouders, is het dus belangrijk dat zij zich bewust wordt van de wederkerigheid in de relatie school-ouders. Het inspiratieboek voor het kleuteronderwijs: [‘Warm, welkom en wederkerig. Naar een goede ouder-school samenwerking.’](#) is onontbeerlijk voor elke organisatie die werk wil maken van ouderbetrokkenheid in functie van kleuterparticipatie. Het boek bevat ook vele voorbeelden om die samenwerking vorm te geven. Zo lezen we er het verhaal van een school met veel anderstalige nieuwkomers die besloot om hun dagstructuur een kwartier te vervroegen (van 8u45 naar 8u30). Aan de ouders vroeg ze vervolgens om hun kinderen tussen 8u30 en 8u45 tot in de klas te brengen. Die kleine ingreep in de dagstructuur zorgt op een laagdrempelige manier tot een dagelijks, individueel moment van informeel contact tussen de leerkracht en de ouders en tussen ouders onderling. De leerkrachten leren de context van de ouders zo beter kennen en de ouders krijgen de kans hun vragen en verhalen over hun kind te delen.

In het onderzoeksrapport: [Kwaliteitsvolle kleuterparticipatie, een onderzoek en bron van inspiratie](#) van de onderwijsinspectie en de Vlaamse overheid dat in maart 2020 verscheen, lezen we onder meer dat scholen reeds in zetten op de warme transitie tussen thuis of voorschoolse opvang en de school maar ook dat er nog een aantal drempels te overwinnen zijn. Zo zijn leerkrachten bv. nog onvoldoende vertrouwd met de sociaal-economische en de etnisch-culturele diversiteit van de ouders en de leerlingen en blijft partnerschap met ouders nog al te vaak beperkt tot het informeren van ouders of tot ouders die praktische ondersteuning bieden bij activiteiten of uitstappen. Wederkerigheid en evenwaardigheid vormen in het partnerschap met ouders nog een uitdaging. Het document stelt dit niet enkel vast maar biedt bovendien een aantal goede praktijkvoorbeelden aan ter inspiratie. Het derde deel van deze bundel biedt inspiratie om samen met je team te duiken in de leefwereld van ouders, in het bijzonder wanneer die getekend wordt door armoede of een andere culturele achtergrond.

Basisscholen die aan de slag willen rond ouderbetrokkenheid kunnen te rade gaan in : [‘Sterke SCH’ouders. Scholen en ouders maken samen school’](#)

De afdeling onderwijs en scholen van de stad Leuven ontwikkelde deze brochure waarmee ze de scholen wil ondersteunen en inspireren bij het uitbouwen van een ouderbeleid. Deze uitgave werpt een licht op:

- hoe scholen de samenwerking tussen school en ouders kunnen bevorderen,
- ouderbetrokkenheid: de drempels en de mogelijkheden,
- een mogelijk plan van aanpak,
- inspirerende initiatieven uit Leuvense scholen.

Secundaire scholen die intens werk willen maken van ouderbetrokkenheid kunnen hun licht opsteken in de inspiratiegids voor samenwerking tussen ouders en scholen: **‘Van eiland naar wij-land.’** We verwezen in het kader van ‘leren en studeren’ al naar deze publicatie.

In dit hoofdstuk vragen we een bijzondere aandacht voor de diversiteit aan ouders op school. Deze diversiteit kleurt namelijk de aandachtspunten binnen de keuzes die je als school maakt aangaande het partnerschap met de ouders.

2.1. Het belang van partnerschappen tussen ouders en de school

2.1.1. Het vijfsterrenmodel

Schoolmakers en het Steunpunt Diversiteit en Leren beschrijven partnerschappen tussen ouders en school als een [vijfsterrenzaak](#). Hierin onderscheiden zij vijf invalshoeken om het partnerschap met ouders te benaderen.

STER 1: Betrokkenheid van ouders op school

STER 2: Betrokkenheid van ouders op de schoolloopbaan op school

STER 3: Betrokkenheid van ouders op de schoolloopbaan thuis

STER 4: Betrokkenheid van de school op de gezinnen

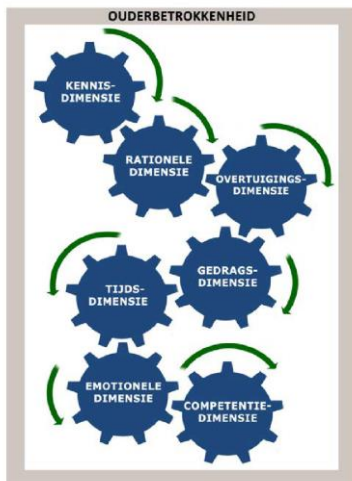
STER 5: Ouders versterken ouders

Werk maken van een vijfsterren-school op vlak van partnerschap met ouders veronderstelt een inzet op alle vijf de sterren. De combinatie van de vijf sterren zorgt voor een warm, wederkerig school-ouder-partnerschap. Hoe dat kan, daarvoor bieden we graag inspiratie via onze praktijksuggesties (zie 2.3.).

2.1.2. Vademecum zorgbreed en kansrijk onderwijs

Een constructieve samenwerking met ouders vormt één van de elf bouwstenen van het nieuwe zorgvademedecum. Voor het uitwerken van die constructieve samenwerking met ouders wordt verwezen naar 2 belangrijke referentiekaders:

- De zeven dimensies van ouderbetrokkenheid (Samaey & Vettenburg, 2005)
- Het participatiehuis

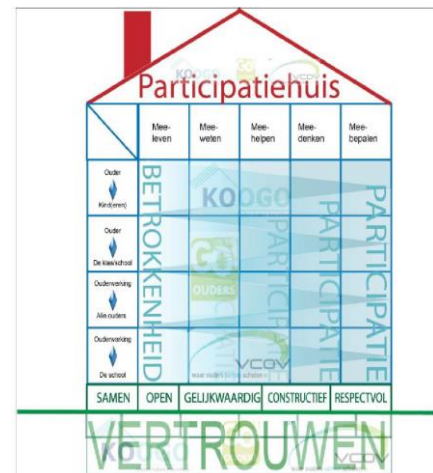

De zeven dimensies van ouderbetrokkenheid zijn een wetenschappelijk onderbouwde bril om naar de school-ouderrelatie te kijken. Je kunt met dat kader de relatie vanuit zeven invalshoeken bekijken. In het zorgvademedecum vind je reflectievragen bij de zeven dimensies. De antwoorden geven je inzicht in de drempels die ouders ervaren.

De artikels [‘Werken aan ouderbetrokkenheid op school’](#) en [‘werkkader ouderbetrokkenheid’](#), bieden meer achtergrondinformatie aangaande deze zeven dimensies en hoe je er op school mee aan de slag kan gaan.

Ouderbetrokkenheid en ouderparticipatie zijn niet strikt af te bakenen. Ouderparticipatie maakt de betrokkenheid van ouders zichtbaar. Een ouder die op een schoolfeest meehelpt, toont zijn betrokkenheid. Een ouder die niet komt helpen of die niet naar het oudercontact komt, is daarom niet minder betrokken bij het leerproces van zijn kind. Het participatiehuis maakt dat duidelijk. Ouderbetrokkenheid, met wederzijds vertrouwen, vormt de basis voor participatie.

Daarnaast worden er in de bouwsteen ‘ouders’ ook een aantal **handvatten** aangereikt voor een goed contact met ouders.

Als laatste wordt ingezoomd op enkele **specifieke momenten van contact tussen ouders en school** zijnde: inschrijving en onthaal, oudercontacten, informele contacten, schriftelijke communicatie, telefonische contacten, sms, Facebook-Messenger, Whatsapp, en huisbezoeken. Hier worden heel wat tips gegeven voor het uitbouwen van goede contacten.

Een tweede bouwsteen die sterk aansluit bij het bouwen aan een constructief partnerschap met ouders is [‘verbindend schoolklimaat’](#). Een verbindend schoolklimaat zorgt ervoor dat iedereen erbij hoort en zich gewaardeerd en erkend voelt. Verbindend schoolklimaat zet in op verbondenheid met alle betrokkenen - inclusief ouders.

2.2. De school houdt zichzelf de spiegel voor

De school kan zelfreflectief aan de slag gaan om de kwaliteit van haar partnerschap met ouders op in kaart brengen, dit kan op verschillende manieren. Scholen die wil nagaan waar zij staan inzake het partnerschap met ouders, kunnen verschillende bronnen raadplegen om er op schoolniveau mee aan de slag te gaan.

2.2.1. De VLP-matrixen ROK-LOV-SWP BaO en OK! – VLP SO

In dit document wordt de koppeling gemaakt tussen de kwaliteitsverwachtingen van de onderwijsinspectie, het Lasaliaans opvoedingsproject, en documenten door het VLP ontwikkeld en/of in het schoolwerkplan (BaO) of het beleidsplan van de school (SO) terug te vinden zijn. Via onderstaande knoppen [UM1] kan je de matrix voor respectievelijk basis- en secundair onderwijs raadplegen.

[Matrix basisonderwijs](#)

[Matrix secundair onderwijs](#)

De vijf sterren kunnen als bril dienen om onderstaande kwaliteitsverwachtingen uit het OK! te lezen:

STER 1: Betrokkenheid van ouders op school

STER 2: Betrokkenheid van ouders op de schoolloopbaan op school

STER 3: Betrokkenheid van ouders op de schoolloopbaan thuis

STER 4: Betrokkenheid van de school op de gezinnen

STER 5: Ouders versterken ouders

R2 De school streeft naar welbevinden en betrokkenheid bij alle lerenden en het schoolteam en tevredenheid bij ouders en andere relevante partners.
V1 Het schoolteam en de lerenden creëren samen een positief school- en klasklimaat.
B4 Het schoolteam geeft de begeleiding vorm samen met de lerende, de ouders/thuis-omgeving en andere relevante partners.
O4 Het schoolteam beslist en rapporteert onderbouwd over het behalen van de doelen bij de lerenden.
BL3 De school werkt participatief en responsief.
BL5 De school bouwt samenwerkingsverbanden uit die het leren en onderwijzen ten goede komen.
BL6 De school communiceert transparant over haar werking met alle betrokkenen.

2.2.2. Index voor inclusie

Vanuit onze lasalliaanse inspiratie streven we naar een inclusieve schoolcultuur. De index voor inclusie helpt scholen om aan de hand van herkenbare indicatoren te reflecteren over hun schoolontwikkeling aangaande cultuur, beleid en praktijk.

Wij selecteerden enkele vragenlijsten uit dit instrument die aansluiten bij de vier domeinen en de rol van de ouder daarbinnen:

- A.1.5. Er is een partnerschap tussen personeel en ouders. (blz. 78)
- B.1.1. De school kent een participatieve ontwikkeling (blz. 96)

Vragenlijst 2: de school van mijn kind (Index voor inclusie blz. 176) kan door het beleidsteam/zorgteam/kernteam als inspiratiebron gebruikt worden om met het team in gesprek te gaan aangaande partnerschap ouders-school. Dit kan voor verschillende doeleinden gebruikt worden bv. om een beginsituatie te bepalen, om een aantal heikle punten bespreekbaar te stellen, om tot een aantal acties te komen...

De index voor inclusie kan via de pedagogische begeleidingsdienst van het VLP ontleend worden.

2.2.3. Zelfscan voor individuele leerkrachten

Door het invullen van de [zelfscan](#) kwaliteitsvolle relatie met ouders uit de publicatie 'Kleine kinderen. Grote kansen' van Tine Swaenenpoel breng je je relatie met ouders in kaart en kan je je werkpunten op dit vlak destilleren.

Kwaliteitsvolle interacties met ouders zorgen ervoor dat kinderen graag naar school komen, meer betrokken zijn en betere resultaten halen. Met andere woorden wie als leraar werk maakt van ouderbetrokkenheid verbetert de kwaliteit van zijn onderwijs.

2.3. Aan de slag om de kwaliteit van het partnerschap met ouders te verbeteren

Wanneer een school zichzelf de spiegel heeft voorgehouden en haar sterke punten alsook haar werkpunten in kaart heeft gebracht, kan ze overgaan tot het uitwerken van een actieplan om de kwaliteit van het partnerschap met ouders te verbeteren.

Hieronder vinden jullie tal van praktische materialen en tips om mee aan de slag te gaan. Om enige structuur te brengen in het aanbod van materialen, baseerden we ons op het vijfsterren model van Schoolmakers en het Steunpunt Diversiteit en Leren, waarvan sprake onder punt 2.1.1.

We reiken onder elke ster materialen aan die een antwoord bieden op de vragen die er geformuleerd worden. Veel van de brochures en inspiratiebundels waar we naar verwijzen bevatten

praktijkvoorbeelden die evenzeer inspiratie bieden bij de andere sterren dan diegene waaraan ze gelinkt worden. Snuister dus zeker ruimer in de materialen dan enkel het voorbeeld dat we aanhalen.

2.3.1. Betrokkenheid van ouders op school	
<p>Hoe kan je zorgen voor een lagere drempel zodat je meer ouders bereikt of dat meer ouders de school binnenstappen?</p> <p>Scholen vragen ouders naar aanwezigheid op school via schoolfeesten, voorleesmomenten, ouderraden, etc. Hoe divers is de groep die je hiermee aantrekt? Hoe kan je zorgen voor een lage drempel voor alle ouders om de school binnen te stappen?</p>	
	<p><u>Basishoudingen bij het bereiken van ouders</u></p> <p>Het Lokaal Overlegplatform voor het Basisonderwijs in Menen werkte een inspiratiebundel uit rond mondelinge en schriftelijke communicatie. De inspiratiebundel bevat beleidsaanbevelingen, praktische tips en ideeën om communicatie tussen school en ouders te onderzoeken en vorm te geven. Op blz. 4 vind je 10 tips om meer ouders te bereiken</p>
	<p><u>Helpende handen op school</u></p> <p>Helpende handen zijn meer dan welkom op school. Met deze hulpcheque duiden ouders zelf aan of ze goed kunnen voorlezen, timmeren, koken ... Zo weet de school meteen wie graag tijd maakt om de school te helpen bij activiteiten.</p>
	<p><u>Hoe betrek ik anderstalige ouders op school?</u></p> <p>Komt een ouder bijna nooit naar een oudercontact of schoolactiviteit? Krijg je geen antwoord als je iets in de agenda schrijft? Krijg je briefjes niet terug? Het is soms een hele uitdaging om contact te maken met anderstalige ouders. Hoe beter je hun situatie kent, hoe beter je erop kan inspelen. Dat maakt vaak het verschil.</p>

	<p><u>Hoe je als brugfiguur meer ouders in het secundair krijgt</u></p> <p>Hoe betrek je ouders van kinderen in het secundair bij de school? Brugfiguren Pieter en Maudlin lokken de ouders met initiatieven als een openklasdag, een infoavond ... en trekken van deur tot deur om ook de moeilijk bereikbare ouders te bereiken. “Als de kloof tussen ouders en school overbrugd is, presteert de leerling beter”, licht brugfiguur Maudlin toe.</p>
	<p><u>Inrichten van een ouderkamer</u></p> <p>VBS De Vuurtoren in Drongen richtte een ouderkamer in op school. In een ouderkamer kunnen ouders mekaar ontmoeten om te praten over allerlei zaken die betrekking hebben op de ontwikkeling van hun kind(eren) op school.</p>
	<p><u>Organiseren van vader- en/of moedergroepen</u></p> <p>De inspiratiegids ‘Vijf uitdagingen voor gemengde scholen’ van ‘School in zicht’ geeft als tip om je ouderraad aan te vullen met gesplitste vader- of moedergroepen. Op die manier kan je allochtone ouders soms makkelijker betrekken.</p>
	<p><u>Duidelijk Nederlands op school. Hoe communiceer je met ouders?</u></p> <p>Deze gids, uitgewerkt door het Huis van de Nederlands, bestaat uit 7 thema’s met tips om in duidelijk Nederlands te communiceren. De 7 thema’s zijn: bezoek aan de school, inschrijvingsgesprek, infomoment, schoolpoortgesprek, algemene communicatie met ouders, oudercontact, conflict- of slechtnieuwsgesprek.</p>
	<p><u>Duidelijk Nederlands op school. Hoe communiceer je met ouders? SO</u></p> <p>De gids voor het secundair onderwijs bestaat uit 6 thema’s met tips om in duidelijk Nederlands te communiceren. Ze bevat ook een checklist en een lijst met veel gebruikte schoolwoordenschat vertaald naar het Frans en Engels. De 6 thema’s zijn: bezoek aan de school, inschrijvingsgesprek, infomoment, algemene communicatie met ouders, oudercontact, conflict- of slechtnieuwsgesprek.</p>

	<p><u>Digitaal platform toegankelijker maken voor ouders</u></p> <p>De brief voor het infomoment of de eerste resultaten staan online. Maar zijn al je ouders mee? Weet je wie nooit inlogt? Is je mappenstructuur wel logisch? “Laaggeletterde ouders hebben moeite met evidente zaken als mailen”, vertelt Elise De Coene. 10 tips om je digitale platform nog toegankelijker te maken.</p>
---	--

<p style="text-align: center;">2.3.2. Betrokkenheid van ouders op de schoolloopbaan op school</p> <p style="text-align: center;">Hoe kan je het contact met ouders verbreden en verdiepen? Hoe zorgen we voor andere contacten met ouders dan louter vanuit negatieve aanleidingen? Klassiek voorbeeld, het oudercontact. Maar die 60-jaar oude formule is misschien aan vernieuwing toe.</p>	
	<p><u>‘Mondelinge en schriftelijke communicatie tussen school en ouders’</u></p> <p>Het Lokaal Overlegplatform voor het Basisonderwijs in Menen werkte een inspiratiebundel uit rond mondelinge en schriftelijke communicatie. De inspiratiebundel bevat beleidsaanbevelingen, praktische tips en ideeën om communicatie tussen school en ouders te onderzoeken en vorm te geven. Op blz. 4 van dit inspiratieboek staan 10 tips om de communicatie met ouders te verbeteren. Verder zoomen ze in deze gids in op de mondelinge en schriftelijke communicatie met ouders.</p>
	<p><u>Verbindend communiceren: 6 ezelsbruggetjes</u></p> <p>“Verbindend communiceren verbetert je gesprekken met leerlingen en ouders”, zegt docent en adviseur Puck Lamers. “Maar op een drukke schooldag schiet het er vaak bij in.” Gebruik daarom deze 6 ezelsbruggetjes als geheugensteuntje.</p>
	<p><u>Tips briefwisseling tussen ouders en school</u></p> <p>Bereikt je boodschap op papier de ouder(s) niet? Krijg je nauwelijks reactie? Met deze concrete en haalbare tips kan je efficiënter de aandacht van ouder(s) krijgen.</p>

	<p><u>Screen je contacten en je communicatie met ouders</u></p> <p>In de welzijnssector gebruikt men de 'B's' om aan te geven welke aspecten belangrijk zijn voor een goede toegankelijkheid tot dienstverlening. Deze 8 B's zijn terug te vinden in: Van eiland naar wij-land op blz. 16, aangevuld met een reflectie-oefening om je contacten en je communicatie met ouders te screenen op deze B's. Waar zit je al goed? Waar kun je verfijnen? Wat is daarvoor nodig? ...</p>
	<p><u>Hoe communicatie met ouders ook in het secundair het verschil kan maken</u></p> <p>Onderwijscentrum Brussel biedt fiches en instrumenten aan waar je met je schoolteam mee aan de slag kunt binnen verschillende aspecten van ouderbetrokkenheid en thuisbetrokkenheid. Je kunt de fiches direct downloaden van de website.</p>
	<p><u>Gesprekswijzer en handleiding: driehoeksgesprek leerling-ouders-school (SO)</u></p> <p>Het gebruik van deze gesprekswijzer faciliteert een open communicatie met ouders die van beide richtingen komt. De leerling staat hierin centraal.</p>
	<p><u>Maak je digitale platform toegankelijker voor ouders</u></p> <p>Dit artikel van Klasse reikt 10 ingrepen aan om laaggeletterde ouders tegemoet te treden zodat ook zij hun weg vinden naar het digitale schoolplatform.</p>
	<p><u>Geef ouders examentips</u></p> <p>Tijdens de examenperiode weten ouders niet altijd hoe ze hun kind kunnen motiveren. In dit filmpje krijgen ze tips over wat ze kunnen doen, en wat ze liever niet doen. Deel het op de website van je school!</p>
	<p><u>Tien tips voor een geslaagde ouderavond</u></p> <p>Deze tien concrete praktijktips helpen jullie op weg naar een geslaagde ouderavond.</p>

	<p>Filmpje Klasse: Een sterke start</p> <p>Dit filmpje is een ideale ludieke insteek voor de bespreking van een goed oudercontact.</p>
	<p>De zjat</p> <p>De Zjat, een initiatief uit de basisschool de Ark in Leuven is een praktijkvoorbeeld over hoe anderstalige ouders meer betrekken op school?</p>
	<p>Hoe beter contact maken met ouders?</p> <p>De Mater Dei basisschool in Leuven ondernam tal van acties om de kwaliteit van hun contacten met ouders te verbeteren. Via deze acties slaagden ze erin om de hoge drempel voor ouders weg te werken.</p>
	<p>Drie alternatieven voor het klassieke oudercontact</p> <p>Dit artikel uit Klasse reikt drie alternatieven aan om het klassieke oudercontact anders aan te pakken.</p>
	<p>Inschrijfteams in het secundair onderwijs</p> <p>De brochure 'Hoe nemen we alle ouders mee?' biedt op blz.12 een inspirerend praktijkvoorbeeld van een secundaire school die inzet op een inschrijftteam. Daarnaast kan je nog tal van aandachtspunten om (moeilijk bereikbare) ouders meer te betrekken.</p>
	<p>Koelkastfiche Tisj</p> <p>Vanuit het actiedomein 'communicatie' binnen het STOS-traject (Samen Tegen Onbetaalde Schoolfacturen) herwerkte de werkgroep van Tisj hun frigofiche. Ze verlaagden de drempel naar de school door foto's van de contactpersonen toe te voegen en de contactgegevens van de aanspreekfiguur voor betalingen.</p>
	<p>Haal alles uit het oudercontact (SO)</p> <p>Het atheneum GO! for Business besteedt veel aandacht aan het oudercontact. Voor het oudercontact komen ouders immers nog eens tot op school en kunnen er betrokken worden bij de schoolloopbaan van hun kind. De school doet in dit artikel haar uitgewerkt plan voor het oudercontact uit de doeken.</p>

--	--

2.3.3. Betrokkenheid van ouders op de schoolloopbaan thuis

Hoe ziet een 'schoolloopbaan-ondersteunende' ouderrol er eigenlijk uit?

Hoe kunnen we inzetten op strategieën die ouders ondersteunen in die thuisrol?

Zwaar onderschat en als één van de toppers uit wetenschappelijk onderzoek: vooral wat de ouders thuis (niet) doen, heeft effect.

	<p><u>Kwaliteitsvolle kleuterparticipatie</u></p> <p>In de brochure '<i>Kwaliteitsvolle kleuterparticipatie, een onderzoek en bron van inspiratie</i>' van de onderwijsinspectie en de Vlaamse overheid vind je praktijkvoorbeelden waarbij ouders geïnformeerd worden over de werking van de school en hoe dit thuis kan ondersteund worden zoals Zindelijkheid thuis en op school. Je kan er tal van inspirerende voorbeelden in terugvinden.</p>
	<p><u>Infomoment voor allochtone ouders 3KK-1LJ</u></p> <p>Basisschool Ter Beuk probeert om de ouders van de derde kleuterklas beter voor te bereiden op de overgang van hun kind naar het eerste leerjaar. Ze delen graag enkele van hun acties.</p>
	<p><u>Thuis leren en studeren: technieken, vaardigheden, tips voor leerlingen & ouders</u></p> <p>Deze bundel van het Lyceum van Aalst geeft allerlei tips aan leerlingen voor het maken van hun schooltas, structuur brengen, orde scheppen, plannen werktijd, hoe efficiënt en zelfstandig studeren, werkplek organiseren, ... Aan het einde van elk onderdeel worden in een in een kader een aantal tips voor de ouders meegeven.</p>
	<p><u>Ouderbabbel van Moretus</u></p> <p>Een leerkracht, directeur en GOK-collega ontvangen een 15-tal moeders van het eerste jaar. Bij een tasje koffie of thee en een koekje gaan de gesprekjes vlot over de eerste schooldagen, het invullen van de agenda, de boterhammendozen, het huiswerk...en met mondjesmaat ook over de minder evidente thema's als al dan niet streng optreden, opvoeden thuis, ander geloof...</p>

2.3.4. Betrokkenheid van de school op de gezinnen

Als ouders betrekken nodig is om tot een succesvolle schoolloopbaan te komen, dan moeten we goed samenwerken. Kennen we onze heel diverse groep van ouders wel (of denken we enkel in 'groepen' ouders)? Wat hebben ze nodig? Hoe komen we dat te weten?

	<p><u>De eigen werking beter afstemmen op de noden van de schoolpopulatie</u></p> <p>Hier schetst de basisschool Pee en Nel hoe zij na een verhuis van de school geconfronteerd werden met een veranderende schoolpopulatie en hoe zij dit probeerden op te vangen.</p>
	<p><u>Hoe organiseer je een zorggesprek met anderstalige ouders?</u></p> <p>In dit artikel van Klasse krijg je een aantal concrete tips die je kunnen helpen om de kwaliteit van een zorggesprek met anderstalige ouders te verbeteren.</p>
	<p><u>Op huisbezoek</u></p> <p>Een praktijkverhaal van een school waar huisbezoeken integraal deel uit maken van het contact met ouders.</p>
	<p><u>Help ouders om zich voor te bereiden op het oudercontact</u></p> <p>Een kijklijst en praatkaartjes in 9 talen die het gesprek met anderstalige ouders tijdens een oudercontact kunnen ondersteunen.</p>

2.3.5. Ouders versterken ouders

Kwetsbare ouders (en elke ouder is wel eens kwetsbaar) ontbreekt het soms aan stevige netwerken om bezorgdheden en vragen naar ondersteuning op te vangen. Scholen hebben wel contact met (individuele) ouders, maar kennen de ouders elkaar wel? Hoe kunnen we de onderlinge banden tussen ouders versterken, welke rol kunnen we als school spelen?

	<p><u>Kwaliteitsvolle kleuterparticipatie</u></p> <p>In de brochure '<i>Kwaliteitsvolle kleuterparticipatie, een onderzoek en bron van inspiratie</i>' van de onderwijsinspectie en de Vlaamse overheid vind je praktijkvoorbeelden waarbij ouders geïnformeerd worden over de werking van de school en hoe dit thuis kan ondersteund worden zoals Zindelijkheid thuis en op school. Je kan er tal van inspirerende voorbeelden in terugvinden.</p>
--	--

	<p><u>Ouders versterken mekaar dankzij activiteiten in de klas.</u></p> <p>In de publicatie 'warm wederkerig welkom' vind je op pp 78-81 het verhaal van kleuterleerkrachten van een school met veel kansarme leerlingen over hoe ze een wekelijks pre-schoolese activiteit organiseren voor peuters en hun ouders die daarna naar de kleuterschool zullen komen. Dat is niet alleen fijn voor de kinderen, maar ook voor de ouders. De directeur vertelt: 'Tijdens die activiteiten is er uiteraard veel interactie, over de kinderen, over opvoeding. Dat versterkt het netwerk van die ouders. En er komen ook vaders op af.'</p>
	<p><u>Mama Mundi</u></p> <p>Mama Mundi is een groep van mama's uit alle windstreken die maandelijks samenkomt voor activiteiten en gesprekken. Elke mama van zowel de kleuterschool als de lagere school is welkom. Het zijn de moeders van de ouderraad van de Mozaïek en de Speelkriebel in Leuven die dit initiatief trekken.</p>
	<p><u>Poortouders</u></p> <p>De brochure 'Hoe nemen we alle ouders mee' werkt op blz.27 een concreet voorbeeld uit rond poortouders. Het voorbeeld toont aan hoe ouders door mondelinge toelichting en het uitdelen van flyers andere ouders proberen te ondersteunen en over de drempel te krijgen.</p>
	<p><u>Ouders onthalen in de ouderwerking</u></p> <p>De brochure 'Hoe nemen we alle ouders mee' werkt op blz. 14 een concreet voorbeeld uit dat het belang schetst van het warm onthalen van nieuwe ouders tijdens een eerste vergadering van hun ouderwerking.</p>

III. IEDEREEN MEE AAN BOORD: DE CONTEXT VAN ARMOEDE EN DIVERSITEIT

Armoede is een drempel met een heel grote impact op vele aspecten van de ontwikkeling en schoolloopbaan. Een eerste voorwaarde om op schoolniveau met armoede aan de slag te gaan is inzicht krijgen in (kans)armoede en diversiteit en hoe ermee om te gaan. Dit sluit meteen aan bij de eerste kerncompetentie¹ zoals ontwikkeld door het Steunpunt Diversiteit en Leren: armoede zien en diversiteit positief benaderen.

(Kans)armoede is een complexe problematiek waarover verschillende visies bestaan. Wanneer wij het hebben over armoede sluiten we aan bij de definitie van armoede zoals geformuleerd in het Jaarboek armoede en sociale uitsluiting van 2018.

Armoede is een netwerk van sociale uitsluiting dat zich uitstrekt over meerdere gebieden van het individuele en collectieve bestaan, in die mate dat men geen leven kan leiden dat voldoet aan de menselijke waardigheid. Hierdoor ontstaat een kloof met de rest van de samenleving. Deze kloof, die in de samenleving wordt ge(re)produceerd, kan men niet op eigen kracht overbruggen.

Vaak wordt er een onderscheid gemaakt tussen armoede, kansarmoede en kinderarmoede. Dat onderscheid maken wij niet, omdat bovenstaande definitie van armoede voldoende de kansenbeperking insluit. Kinderen die opgroeien in een gezin in armoede leven per definitie in kinderarmoede. In deze bundel zal zowel gesproken worden van armoede als van kansarmoede.

3.1. Vademecum zorgbreed en kansrijk onderwijs

3.1.1. Diversiteit

Onderzoek in ontwikkeling van identiteit door Helma Lutz onderscheidt 14 assen van identiteitsvorming. Deze brede kijk op identiteit versterkt ons om te kunnen inspelen op de verschillen tussen leerlingen en daagt ons uit om verder te kijken dan ons eigen referentiekader. Een verdere uitwerking hiervan kan je terugvinden in de bouwsteen [diversiteit](#) van het 'Vademecum zorgbreed en kansrijk onderwijs'

¹ Steunpunt Diversiteit en Leren ontwikkelde 5 kerncompetenties voor leraren in de omgang met diversiteit, armoede en ongelijkheid: 1) armoede zien en diversiteit positief benaderen; 2) werken aan kwaliteitsvolle interacties; 3) kinderen begeleiden tot kwaliteitsvolle interacties; 4) diversiteit integreren in het totale ontwikkelingsproces; en 5) maatschappelijke verantwoordelijkheid zien en ernaar handelen.

3.1.2. Kwetsbaarheid en armoede

Nicaise en Desmet (2008) spreken over armoede als een ongelijke verdeling van vier soorten kapitaal: menselijk, materieel, sociaal en cultureel (zie afbeelding hieronder). De vier genoemde vormen van kapitaal staan met elkaar in relatie. De ongelijke verdeling van de vier soorten kapitaal kunnen de kansen en het leren van je leerlingen in gevaar brengen als je er als school geen oog voor hebt. In het 'Vademecum zorgbreed en kansrijk onderwijs' wordt de bouwsteen

'[kwetsbaarheid en armoede](#)' vanuit dit perspectief verder uitgewerkt. De aandacht voor deze bouwsteen maakt integraal deel uit van brede basiszorg.

3.2. De school houdt zichzelf de spiegel voor

De school kan zelfreflectief aan de slag gaan om de kwaliteit van haar partnerschap met ouders in kaart te brengen, dit kan op verschillende manieren. Scholen die wil nagaan waar zij staan inzake omgaan met de context van diversiteit en armoede, kunnen verschillende bronnen raadplegen om er op schoolniveau mee aan de slag te gaan.

3.2.1. De VLP-matrixen ROK-LOV-SWP- BaO en Matrix OK! – VLP SO

Het referentiekader voor onderwijskwaliteit zet de verwachtingen voor kwaliteitsvol onderwijs uit. In de VLP-matrixen wordt de koppeling gemaakt tussen de kwaliteitsverwachtingen van de onderwijsinspectie, het Lasalliaans opvoedingsproject, wat het VLP als ondersteuning kan bieden onder de vorm van documenten en aanbod en welke aanknopingspunten er zijn in het schoolwerkplan of het schoolbeleidsplan. Via onderstaande knoppen kan je de matrix voor respectievelijk basis- en secundair onderwijs raadplegen.

[Matrix basisonderwijs](#)

[Matrix secundair onderwijs](#)

3.2.2. Index voor inclusie

Wij selecteerden enkele vragenlijsten uit dit instrument die aansluiten bij de vier domeinen en de aandacht voor de context van diversiteit en armoede daarbinnen:

- A.1.10. School en plaatselijke gemeenschappen brengen elkaar tot ontwikkeling (blz. 83)
- A.1.11. Het schoolteam brengt wat op school gebeurt in verband met het leven van de kinderen en jongeren thuis (blz. 84)
- A.2.6. Leerlingen worden gelijk gewaardeerd (blz. 90)
- A.2.7. De school verzet zich tegen elke vorm van discriminatie (blz. 91)
- B.1.6. De school streeft ernaar om alle leerlingen uit de buurt toe te laten (blz. 101)
- B.2.2. Nascholingsactiviteiten helpen het personeel om in te spelen op de diversiteit van leerlingen (blz. 2.2.)

- **Barrières, hulpbronnen en ondersteuning**

‘Barrières bij leren en participeren’, ‘hulpbronnen voor de ondersteuning van leren en participeren’ en ‘ondersteuning van diversiteit’ zijn drie kernideeën in de index voor inclusie die helpen om de aanwezige kennis een plaats en een richting te geven. Door aandacht te schenken aan datgene dat al bestaat en waarin verder kan geïnvesteerd worden, kan een school de juiste – meest rechtvaardige – keuzes nemen. Onderstaande vragen kunnen het reflectieproces stimuleren.

Barrières, hulpbronnen en ondersteuning
<ul style="list-style-type: none">- Welke barrières bij leren en participeren ontstaan er in de school en haar gemeenschap?- Wie ervaart barrières bij leren en participeren?- Hoe kunnen barrières bij leren en participeren geminimaliseerd worden?- Welke hulpbronnen die leren en participeren kunnen ondersteunen zijn beschikbaar?- Hoe kunnen bijkomende hulpbronnen die leren en participeren ondersteunen gemobiliseerd worden?- Hoe moeten de hulpbronnen voor leren en participeren worden ingezet?

De index voor inclusie kan via de pedagogische begeleidingsdienst van het VLP ontleend worden.

3.2.3. De ontwikkelingsschaal D van inspectie 2.0

We vinden de aandacht voor diversiteit ook terug in de ontwikkelingsschaal voor het kwaliteitsgebied 'omgaan met diversiteit'.

D1. Diversiteitscultuur

BENEDEN DE VERWACHTING	BENADERT DE VERWACHTING	VOLGENS DE VERWACHTING	OVERSTIJGT DE VERWACHTING
Het schoolteam brengt de diversiteit op school en in de maatschappij zelden onder de aandacht en speelt er nauwelijks op in. Het schoolteam neemt onvoldoende initiatieven om bij de leerlingen een positieve houding ten opzichte van diversiteit te stimuleren.	Het schoolteam erkent de diversiteit op school en in de maatschappij als een normaal gegeven, maar speelt daar slechts in beperkte mate op in. Het schoolteam laat kansen liggen om leerlingen te begeleiden tot non-discriminatie, tolerantie en dialoog.	Het schoolteam erkent de diversiteit op school en in de maatschappij als een normaal gegeven en speelt daar positief op in. Het schoolteam begeleidt de leerlingen tot non-discriminatie, tolerantie en dialoog.	Het schoolteam erkent de diversiteit op school en in de maatschappij als een normaal gegeven en speelt daar positief op in. Het schoolteam begeleidt de leerlingen tot non-discriminatie, tolerantie en dialoog. De manier waarop het schoolteam bouwt aan een diversiteitscultuur, is een voorbeeld van goede praktijk.

3.2.4. Armoedecijfers en duiding

Armoede is vaak een verdoken realiteit. Om zicht te krijgen op de context van armoede in de eigen school kan je je best informeren over de armoedecijfers in de eigen buurt. Hiervoor geven we graag enkele betrouwbare bronnen mee:

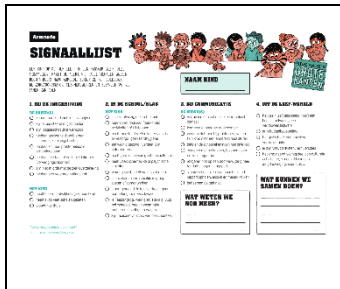
Het [lokaal dashboard kansarmoede](#) van de website Opgroeien en de [gemeente- en stadsmonitor](#) van het agentschap binnenlands bestuur geven een overzicht van kansarmoedecijfers per gemeente die je selecteert. Het gaat enerzijds over de kansarmoede-index (al dan niet uitgesplitst per origine van de moeder) die weergeeft hoeveel procent van de kinderen uit de meegetelde geboortejaren leven in kansarmoede, en anderzijds over de criteria waarop kansarmoede zich manifesteert, waarbij de percentages berekend zijn ten opzichte van de groep kinderen die leeft in kansarmoede.

Wil je meer te weten komen over het ruimere plaatje van armoede dan kan je terecht bij het [Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting](#).

3.3. Aan de slag rond armoede en diversiteit

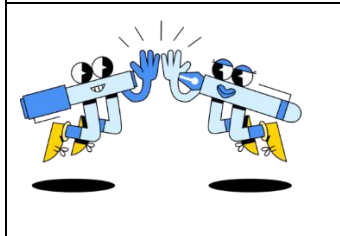
Wanneer een school zichzelf de spiegel heeft voorgehouden en haar sterke punten alsook haar werkpunten in kaart heeft gebracht, kan ze overgaan tot het uitwerken van een actieplan om de kwaliteit van het partnerschap met ouders te verbeteren. Hieronder vinden jullie een aantal praktische materialen en tips om mee aan de slag te gaan.

	<p><u>Het web van armoede</u></p> <p>De definitie van armoede stelt duidelijk dat de problematiek van armoede een complexe problematiek is. Dit filmpje neemt je mee in het verhaal van het web van armoede van Welzijnzorg en laat ons kennismaken met de buitenkant en de binnenkant van armoede.</p>
	<p><u>12 brillen om te kijken naar armoede</u></p> <p>De problematiek van armoede daagt ons persoonlijk uit wanneer we ermee geconfronteerd worden. De context waarbinnen kinderen in armoede opgroeien verschilt vaak erg van de context waarbinnen we zelf opgegroeid zijn. Het daagt ons mens- en wereldbeeld uit. Om hiermee aan de slag te gaan ontwierp Baldwin Van Gorp, professor journalistiek (KU Leuven) 12 mogelijke brillen (of frames) waarmee we naar armoede kijken.</p>
	<p><u>Armoedequiz</u></p> <p>Armoedeorganisatie ATD Vierde Wereld Vlaanderen strijdt samen met mensen in armoede voor een samenleving zonder armoede en uitsluiting. Om hun strijd kenbaar te maken bij een ruimer publiek schreven ze het boek 'aan de onderkant ligt de lat altijd hoger'. Aansluitend hierbij ontwikkelden ze een quiz om je eigen vooroordelen over armoede op het spoor te komen.</p>
	<p><u>Armoedebeleid op school</u></p> <p>Iedere school heeft een armoedebeleid en een plan om gelijke onderwijskansen te realiseren. In het basisonderwijs wordt dit in het schoolwerkplan opgenomen. In het secundair onderwijs kan je dit terugvinden in het beleidsplan van de school en voor sommige scholen in het GOK-beleidsplan. Het netwerk tegen armoede werkte een stappenplan voor een (beter) armoedebeleid op school uit vanuit twee speerpunten: schoolkosten en communicatie.</p>

Armoedesignaallijst

Een kind op de tien leeft in een kansarm gezin. Deze signaallijst maakt je alert. Niet alle signalen wijzen rechtstreeks naar armoede. Bekijk ze met collega's, de zorgcoördinator, CLB-medewerker en bespreek wat je samen kan doen.

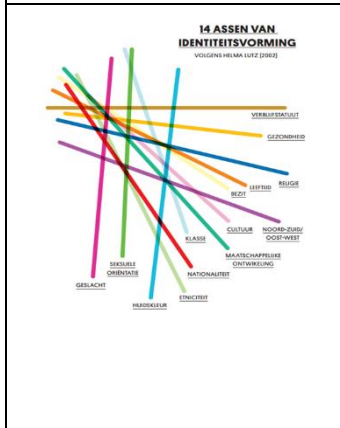
Tips van vierdewereldgroep 'mensen voor mensen'

Hoe kan je armoede op school herkennen en aanpakken? Met de signalenlijst (zie hoger) en tips van armoedeorganisaties maak je werk van een sterk armoedebeleid.

Uit de boot

'Uit de boot' is een spel dat kan gespeeld worden met groepen kinderen vanaf 9 jaar. Het is zeer geschikt om te spelen binnen de klas of met een leerkrachtenteam. Bij het spel hoort een uitgebreide handleiding voor de spelbegeleiding. Het doel van het spel is om een beter inzicht te krijgen in kansarmoede en sociale uitsluiting.

Diversiteit ervaren

Privilege Walk is een activiteit die je de context van diversiteit aan den lijven doet ervaren. Het doel van deze activiteit is te leren hoe je macht en privileges kan herkennen en hoe deze de onderwijsloopbanen van leerlingen beïnvloeden ook al zijn we ons daar niet van bewust. Deze activiteit sluit naadloos aan bij het concept van de 14 identiteitsassen.

BIBLIOGRAFIE

Geschreven bronnen

Boeraeve, A., Naar een krachtige samenwerking tussen ouder en school. Een werkkader, Kruispunt Migratie-integratie Expertisecentrum voor Vlaanderen-Brussel, Brussel, 2012, 17 blz.

Boeraeve, A., e.a., Werken aan ouderbetrokkenheid op school 7 dimensies als leidraad voor een succesvolle aanpak, Welwijs, jrg. 2, nr. 2, 2010, blz. 23 - 25.

Booth, Tony, e.a., Index voor Inclusie. Werken aan leren en participeren op school. 2de druk, UC Leuven Limburg, s.l., 2015, 190 blz.

Bruinijé, e.a., De communicatie met kansarme ouders verbeteren, Basis, 28 juni 2003.

Coene, J., e.a., Armoede en sociale uitsluiting jaarboek 2018, Leuven/Den Haag: Acco, 2019

Dams, E., Sterke SCH'Ouders. Scholen en ouders maken samen school, Stad Leuven afdeling Onderwijs en Scholen.

De Feyter, L., e.a., Een nieuw decreet leerlingenbegeleiding voor CLB en (Buiten)gewoon Basis- en Secundair Onderwijs, In Dialoog, 2018-2019, nr. 1, 2020, blz. 20 - 25.

De Mets, J., Van eiland naar wij-land. Inspiratiegids voor een goede samenwerking tussen ouders en secundaire scholen, Stad Gent, Gent, 2013, 71 blz.

De Mets, J., e.a., Warm, welkom en wederkerig. Naar een goede ouder-schoolsamenwerking. Inspiratieboek voor kleuteronderwijs. VBJK / SDL / UGent, Gent, 2018, 194 blz.

Duidelijk Nederlands op school.Hoe communiceer je met ouders? Tips voor Nederlandstalige basisscholen, brochure, Brussel, Huis van het Nederlands, 2019, 98 blz.

Duidelijk Nederlands op school.Hoe communiceer je met ouders? Tips voor Nederlandstalige secundaire scholen, brochure, Brussel, Huis van het Nederlands, 2019, 98 blz.

Hoe nemen we alle ouders mee? Een brochure voor ouderwerkingen, ouderraden en schoolteams, brochure, s.l., GO! ouders, KOOGO en VCOV, 15 februari 2019, 40 blz.

Inspiratieboek: 'Mondelinge en schriftelijke communicatie tussen school en ouders, brochure, Menen, LOP-Basisonderwijs, 2005, 38 blz.

Inspiratieboekje: Project Thuis op school : Ideeën voor meer ouderbetrokkenheid, Leuven, Stad Leuven, januari 2010.

Kleine kinderen, grote kansen. Samen evalueren voor meer impact in de strijd tegen kinderarmoede in de gezinsondersteuning en de kinderopvang, brochure, Koning Boudewijnstichting, mei 2018, 91 blz.

Rekenhof, Gelijke onderwijskansen in het gewoon basisonderwijs. België: Rekenhof, Brussel, 2017, 76 blz. Geraadpleegd via https://www.ccrek.be/docs/2017_29_GelijkeOnderwijskansen.pdf

Samenlevingsopbouw Oost-Vlaanderen, Inspiratiemap Elk kind, elke ouder telt! Werken aan ouderbetrokkenheid in de basisschool, Samenlevingsopbouw Oost-Vlaanderen, Gent/Sint-Niklaas, 2014, 193 blz.

Teune, R., Een klas vol kleur. Omgaan met culturele diversiteit, Amersfoort, Kwintessens uitgevers, 2011.

VCOV, Ouderkamer inrichten in de school, Holsbeek, VCOV, s.d., 4 blz.

Vande Sande, Y., Basiszorg verbreden en verdiepen op klasniveau, niet-gepubliceerde cursus, Centrum Nascholing Onderwijs, Antwerpen, 2020.

Elektronische bronnen

Albertijn, M. e.a., Vijf uitdagingen voor gemengde scholen. Inspiratiegids, internet, oktober 2014. (<https://adoc.pub/vijf-uitdagingen-voor-gemengde-scholen.html>)

Callewaert, Alexander, Drie hulpmiddelen voor leraren op het oudercontact, internet, 22 oktober 2015. (<https://www.klasse.be/9493/3-hulpmiddelen-leraren-op-oudercontact/>)

De Maeght, C., Briefwisseling tussen school en ouders: 10 concrete ideeën, internet, 27 mei 2016. (<https://www.klasse.be/53537/brief-ouders-10-concrete-ideeen/>)

De Maeght, C., Hoe je als brugfiguur meer ouders in het secundair krijgt, internet, 19 december 2016. (<https://www.klasse.be/71980/hoe-als-brugfiguur-meer-ouders-secundair-krijgt/>)

De Mets, J., e.a., School maken in partnerschap met ouders - een vijfsterren-zaak, internet, 14 mei 2018. (<https://www.schoolmakers.be/blog/school-maken-in-partnerschap-met-ouders-een-vijfsterren-zaak-%E2%9C%AD%E2%9C%AD%E2%9C%AD%E2%9C%AD%E2%9C%AD/>)

Diversiteitspraktijk, Hoe betrek ik anderstalige ouders op school?, internet, 07 september 2020. (<https://www.diversiteitspraktijk.be/artikels/hoe-betrek-ik-anderstalige-ouders-op-school>)

Fastenau, K., Verbindend communiceren: 6 ezelsbruggetjes, internet, 24 april 2019. (<https://www.klasse.be/179437/verbindend-communiceren-6-ezelsbruggetjes/>)

Futures Without Violence, Stressline, internet, 27 augustus 2020. (<http://promising.futureswithoutviolence.org>)

Gezond leven, Geluksdriehoek, internet, 29 maart 2021. (<https://www.gezondleven.be/settings/gezonde-school/de-geluksdriehoek-op-school>)

Katholiek Onderwijs Vlaanderen, Vademecum zorgbreed en kansrijk onderwijs - bouwen aan een school voor iedereen, internet, 27 augustus 2020. (<https://pro.katholiekonderwijs.vlaanderen/vademecum-zorg-en-kansen>)

Kleine kinderen grote kansen, Hefboom in partnerschap, internet, 28 oktober 2020.

(https://www.grotekansen.be/nl/verbindende_concepten/in_partnerschap/37)

Onderwijsinspectie, Het referentiekader voor onderwijskwaliteit (OK!), internet, 27 augustus 2020.

(<https://www.onderwijsinspectie.be/nl/het-referentiekader-voor-onderwijskwaliteit-ok>)

Onderwijsinspectie, Ontwikkelingsschalen, internet, 27 augustus 2020.

(<https://www.onderwijsinspectie.be/nl/ontwikkelingsschalen>)

Onderwijscentrum Brussel, Haal alles uit het oudercontact, internet, 28 oktober 2020.

(<https://www.onderwijscentrumbrussel.be/haal-alles-uit-het-oudercontact>)

Onderwijscentrum Brussel, Hoe communicatie met ouders ook in het secundair het verschil kan maken, internet, 28 oktober 2020. (<https://www.onderwijscentrumbrussel.be/hoe-communicatie-met-ouders-ook-het-secundair-het-verschil-kan-maken>)

Onderwijs Vlaanderen, Een beleid op leerlingenbegeleiding, internet, 27 augustus 2020.

(<https://onderwijs.vlaanderen.be/nl/een-beleid-op-leerlingenbegeleiding>)

Ouders van Waarde, Tien tips voor een geslaagde ouderavond, internet, 28 oktober 2020.

(<https://ouders.net/wp-content/uploads/2013/07/Tien-tips-voor-een-geslaagde-ouderavond.pdf>)

Pexels, De beste gratis stockfoto's en -video's gedeeld door getalenteerde makers, internet, 27 augustus 2020. (<https://www.pexels.com>)

Samen zijn wij school, Gesprekswijzer voor Driehoeksgesprek in de klas, internet, 28 oktober 2020.

(<https://samenzijnwijnschool.nl/nieuws/gesprekswijzer-voor-driehoeksgesprek-in-de-brugklas>)

Santermans, M., Geef ouders examentips, internet, 24 mei 2016.

(<https://www.klasse.be/38022/motiveer-je-kind-bij-examens/>)

Santermans, M., Helpende handen op school, internet, 04 juni 2015.

(<https://www.klasse.be/5415/helpende-handen-op-school/>)

Verus, Op deze basisschool gaan de leerkrachten zelfs op huisbezoek, internet, 4 juni 2020.

(https://www.verus.nl/actueel/nieuws/op-deze-basisschool-gaan-de-leerkrachten-zelfs-op-huisbezoek?utm_source=Verus+nieuwsbrief&utm_campaign=6cd25a0790-EMAIL_CAMPAIGN_2020_06_04_01_09&utm_medium=email&utm_term=0_eea3e2344a-6cd25a0790-153865333)

Vlaams instituut gezond leven, Gezonde school, internet, 27 augustus 2020.

(<https://www.gezondleven.be/settings/gezonde-school>)

Vlaamse Scholierenkoepel, Kennisbank, internet, 07 september 2020.

(<https://www.scholierenkoepel.be/artikels/categorie/kennisbank/>)